

УДК 347.962 (477)

*Табачук Дмитро Олександрович,
аспірант юридичного факультету
Інституту управління, технологій та права
Державного університету інфраструктури та
технологій,
м. Київ, Україна*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ СУДДІВСЬКОГО ВРЯДУВАННЯ

***Анотація.** Проведено порівняльний аналіз оновленого законодавства України та чинного закону «Про судоустрій і статус суддів», виявлено зміни у правових статусах Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради правосуддя, визначено основні проблеми при формуванні та діяльності цих органів.*

***Ключові слова:** Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів, органи суддівського врядування, судоустрій.*

***Summary.** A comparative analysis of the updated legislation of Ukraine and the current law "On the Judiciary and the Status of Judges", revealed changes in the legal status of the High Qualifications Commission of Judges and the High Council of Justice*

The legal status of the High Qualifications Commission of Judges and the High Council of Justice has been determined. The main problems in the formation and operation of judicial government are described. It is stated that the purpose of judicial governance is to create and ensure for the judiciary such conditions of operation in which the court will be transparent, justice - fair and in accordance with the Constitution of Ukraine and laws, and judges - to meet high standards of training and integrity. It is noted that the term "judicial self-government", whose activities, in accordance with the Constitution of Ukraine and the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" is focused on protecting the professional interests of judges and resolving issues of internal courts. The importance of distinguishing between the concepts of "judicial governance" and "judicial self-government" is emphasized not only at the terminological level, but also taking into account the differences in functional purpose and goals pursued in the implementation process. Since judicial self-government is not a novelty for the texts of regulations in Ukraine, the attempts to introduce the definition of judicial governance are quite new and interesting, the very term "governance", without showing a connection with the court, judges and the judiciary is quite controversial. and finally did not find its final generally accepted meaning.

It is pointed out that judicial reform is almost completely recognized as contradictory to the provisions of the Constitution, and unconstitutional norms become invalid from the moment a decision is made on their unconstitutionality.

Key words: High Council of Justice, High Qualification Commission of Judges, bodies of judicial governance, judicial system.

Постановка проблеми. В Україні, на сьогодні судова система України ще перебуває в процесі реформування. Одним із останніх в процесі реформування судової системи став Закон України № 193-IX «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування», який передбачав ряд нововведень, зокрема оновлення та зміну понятійного апарату, зміну правового статусу органів суддівського врядування.

Стан дослідження. Окремі аспекти діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів і Вищої ради правосуддя як органів суддівського врядування досліджували такі вчені, як А. Л. Борко, В. Д. Бринцев, О. В. Гончаренко, В. В. Долежан, Р. В. Ігонін, П. Казакевич, М. Г. Мельник, Л. М. Москвич, І. В. Назаров, Ю. Є. Полянський, О. М. Терлецький, В.О. Гацелюк, Д.В.Мандичев, О.В.Курганський та ін.

Метою статті є визначення місця Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради правосуддя в організації роботи судів. Для досягнення мети були поставлені наступні завдання: провести порівняльний аналіз оновленого законодавства України та чинного закону «Про судоустрій і статус суддів», охарактеризувати зміни у правових статусах Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради правосуддя; визначити основні проблеми в діяльності цих органів; розмежувати повноваження Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради правосуддя в досліджуваній сфері.

Виклад основного матеріалу. Запроваджена в Україні конституційна реформа призвела до внесення змін до правового статусу органів суддівського врядування - Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів. Так, ч. 1. ст. 92 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» та Закону України «Про Вищу раду правосуддя» Вища кваліфікаційна комісія суддів України визначається як державний орган суддівського врядування, який на постійній основі діє у системі правосуддя України, а Вища рада правосуддя - як колегіальний, незалежний конституційний орган державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів.

Зважаючи на зміст вказаних статей та повноваження цих органів, можна визначити, що цільовим призначенням суддівського врядування є створення та забезпечення для органів судової влади таких умов функціонування, при яких діяльність суду буде прозорою, правосуддя — справедливим, що відповідає нормам Конституції України і законам України і, відповідно, судді мають відповідати високим вимогам професійної підготовки та добросовісності.

Паралельно з терміном «суддівське врядування» використовується термін «суддівське самоврядування», діяльність якого, відповідно до ст. 130.1 Конституції України та ст. 126 Закону України «Про судоустрій та статус

суддів» орієнтована на захист професійних інтересів суддів та вирішення питань внутрішньої діяльності судів. Проте, потрібно розмежувати ці поняття не лише на термінологічному рівні, але й з урахуванням розбіжностей у функціональному призначенні вказаних органів. Якщо суддівське самоврядування не є новим для нормативно-правових актів в Україні, то намагання ввести в обіг визначення суддівського врядування є досить новим та неоднозначним, оскільки сам термін «врядування», без зв'язку з судом, суддями та судовою владою є досить спірним та невизначеним.

Тлумачні словники по-різному визначають зміст та значення даного терміну: існує трактування даного терміну як застарілого аналогу до «орган правління» або дій з розпорядження чи виконання службових обов'язків. Але на сучасному етапі термін врядування частіше стає питанням дискусій в теорії управління. Проблемність виникає з урахуванням досвіду англійських країн, де одночасно існують два терміни, government – урядового управління та governance – публічного (суспільного) управління, у якому задіяні усі зацікавлені сторони. В обох випадках, чи то при розумінні врядування як управління в чистому вигляді, або при застосуванні другого підходу, коли «врядування» стає близьким до терміну «самоврядування» існує проблема забезпечення незалежності судів та суду при здійсненні правосуддя. Може виникнути логічне запитання, в чому ж вбачається проблемність будь-якого застосування терміну врядування стосовно діяльності судів та суддів, адже споріднення з самоврядуванням може привести до розмиття самого терміну самоврядування, відходу від тих цілей суддівського самоврядування, які закріплені в Конституції України та Законі України «Про судоустрій та статус суддів», де акцентується увага на захисті професійних інтересів суддів та вирішенні питань саме внутрішньої діяльності. [5, с. 152-153].

Визначаючи правовий статус Вищої кваліфікаційної комісії суддів (далі – ВККСУ), як органу суддівського врядування, слід зауважити, що з цього приводу у науковців є різні думки. Зокрема, на думку Р. В. Ігоніна, Вища кваліфікаційна комісія суддів України є незалежним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом у системі судоустрою України. Інші науковці вказували на те, що законодавством чітко не визначено статус цього органу, адже в ч. 1 ст. 100 закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2010 р. Вища кваліфікаційна комісія суддів України визначалась як постійно діючий колегіальний орган у системі судоустрою України. Зі змісту цієї норми складно було визначити, що це за орган, для чого він створений і за якими принципами функціонує. Проте, у ч. 1 ст. 92 оновленого закону України «Про судоустрій і статус суддів» Вища кваліфікаційна комісія суддів України визнається як державний орган суддівського врядування, який діє на постійній основі в системі правосуддя України [9]. Не можна стверджувати, що таке законодавче формулювання є досконалим, однак із нього, можна зробити висновки, що Вища кваліфікаційна комісія суддів – це державний орган судової влади й частина судової системи, а також орган, який покликаний здійснювати «суддівське врядування», що означає «управління», «розпорядження», «керівництво». Застосування законодавцем поняття «суддівське врядування» є не випадковим, адже назвати Вищу кваліфікаційну комісію суддів органом суддівського

самоврядування не можна, оскільки до її основного складу входять не тільки судді, а й представники інших органів та організацій. При цьому цей орган здійснює лише частину управлінських функцій у судах. Як зауважує О. М. Терлецький, Вища кваліфікаційна комісія суддів України є тим важливим органом у системі судоустрою держави, який безпосередньо формує судоустрій, готуючи професійних суддів і наглядаючи за порядком здійснення правосуддя [12]. Отже, Вища кваліфікаційна комісія суддів є одним із органів кадрового забезпечення суддівського корпусу судів.

Що стосується другого органу в системі суддівського врядування – Вищої ради правосуддя (далі – ВРП), то її статус зазнав суттєвіших змін. Із набуттям чинності в 2019 році Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», оновленням Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та утворенням Вищої ради правосуддя певна частина наукових досліджень втратила свою актуальність, оскільки більшість зауважень вчених були враховані під час розробки нового законодавства у сфері правосуддя [6, с. 44].

Саме поняття Вищої ради правосуддя міститься в законі України «Про Вищу раду правосуддя», в якому також визначаються повноваження, кількісний склад членів Вищої ради правосуддя та загальні обмеження для них. Аналізуючи оновлені положення Конституції та закону України «Про судоустрій і статус суддів», можна зробити висновок, що роль Вищої ради правосуддя в організації та забезпеченні діяльності судів виражається у здійсненні нею таких повноважень як внесення подання про призначення судді на посаду, ухвалення рішення стосовно порушення суддею чи прокурором вимог щодо несумісності, забезпечення здійснення дисциплінарним органом дисциплінарного провадження щодо судді, утворення органу для розгляду справ щодо дисциплінарної відповідальності суддів, розгляд скарги на рішення відповідних органів про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора, погодження кількості суддів у суді та ін.

Правовий статус ВККСУ визначений Законом України «Про судоустрій і статус суддів». Проте, з набранням чинності Закон України № 193-ІХ «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування повноваження членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України мали припинитися. Також, закон передбачав переобрання членів ВККС на конкурсі, перевірку членів ВРП на добросовісність Етичною комісією, а також перевірку на добросовісність всіх членів і кандидатів у члени ВРП, ВККС та суддів Верховного Суду.

За законом, призначення на посади членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України повинно здійснюватися Вищою радою правосуддя за результатами конкурсу. Вища рада правосуддя для проведення конкурсу на зайняття посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України утворює конкурсну комісію (Комісію з питань добросовісності та етики) та затверджує її персональний склад. До складу конкурсної комісії мають входити особи, обрані Радою суддів України з числа її членів та особи з числа міжнародних експертів, запропонованих міжнародними та іноземними організаціями, з якими Україна

співпрацює у сфері запобігання та протидії корупції відповідно до міжнародних договорів України.

Варто зауважити, що законом не передбачено випадків, коли міжнародні організації не подають пропозицій щодо іноземних представників у конкурсній комісії і, відповідно, не визначено дії ВРП у такому разі. Також, в законі не визначений механізм залучення міжнародних експертів до конкурсної комісії, не визначені дії ВРП у разі відсутності чи невчасного добору іноземних представників, неповно визначені умови їх роботи та вказані стислі часові межі для їхнього відбору.

Проте, закон, зберігаючи функції Вищої ради правосуддя, передбачені Конституцією України, водночас обмежує її повноваження шляхом запровадження Комісії з питань доброчесності та етики із залученням міжнародних експертів. Також, спірним є внесення змін до статті 34 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», якими виключено положення про ухвалення рішень Вищої ради правосуддя в нарадчій кімнаті, оскільки принцип роботи колегіального органу передбачає прийняття єдиного рішення за результатами спільного аналізу та обговорення його саме в нарадчій кімнаті з метою недопущення будь-якого стороннього впливу на думку членів органу. Наведене суперечить частині четвертій статті 21 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», якою визначено, що член Вищої ради правосуддя у своїй діяльності є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання. Відкрите голосування та обговорення питань на засіданнях Вищої ради правосуддя становитиме загрозу гарантії незалежності членів Вищої ради правосуддя та може призвести до переслідування членів Вищої ради правосуддя за прийнятими ними рішеннями.

Також, неприйнятною є пропозиція закону щодо припинення повноважень усіх членів ВККСУ. Сформувати Вищу кваліфікаційну комісію суддів України можна було лише після внесення змін до закону № 193-IX «Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законів України з урахуванням всіх зауважень щодо діяльності органів суддівського врядування та формування конкурсної комісії з відбору членів до ВККСУ.

Однак, ця судова реформа майже повністю визнана такою, що суперечить положенням Конституції, а неконституційні норми втрачають чинність з моменту прийняття рішення про їхню неконституційність. Тобто, Конституційний Суд України у своєму рішенні щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування «Про Вищу раду правосуддя» визнав такими, що суперечать положенням Конституції і втрачають чинність, а саме: 1) норми Закону України «Про судоустрій і статус суддів»: частина перша статті 94 – до складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України входять дванадцять членів, які призначаються Вищою радою правосуддя за результатами конкурсу строком на чотири роки; 2) норми розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів»

та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування»: пункт 5 – Вища кваліфікаційна комісія суддів України протягом двох місяців з дня формування її нового складу проводить відбір суддів до касаційних судів у складі Верховного Суду із числа суддів відповідних касаційних судів Верховного Суду за критеріями професійної компетентності, етики та доброчесності; пункт 9 – протягом шести років з дня набрання чинності цим Законом Комісія з питань доброчесності та етики уповноважена притягувати суддю Верховного Суду до відповідальності за вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубого чи систематичного нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді, порушення обов'язку підтвердити законність джерела походження майна; пункт 10 – Комісія з питань доброчесності та етики протягом 30 днів з дня її утворення перевіряє членів Вищої ради правосуддя (крім Голови Верховного Суду), призначених (обраних) на посаду до набрання чинності цим Законом, на відповідність критеріям доброчесності, етичних стандартів судді як складової професійної етики члена Вищої ради правосуддя, за результатом чого може ухвалити рішення про звільнення члена Вищої ради правосуддя.

3) норми Закону України «Про Вищу раду правосуддя»: частина третя статті 24 – рішення про звільнення з посади члена Вищої ради правосуддя з підстав приймається за поданням Комісії з доброчесності та етики на спільному засіданні Вищої ради правосуддя і Комісії з питань доброчесності та етики протягом п'яти днів після надходження подання; стаття 28-1 – Комісія з питань доброчесності та етики; частина восьма статті 31 – матеріали судової справи (їх копії), пояснення від суддів чи прокурорів щодо судових справ надаються невідкладно, однак не пізніше трьох днів з дня отримання запиту; частина перша статті 42 – дисциплінарне провадження розпочинається після отримання відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» скарги щодо дисциплінарного проступку судді, повідомлення про вчинення дисциплінарного проступку суддею або після самостійного виявлення членами Вищої ради правосуддя з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення суддею дисциплінарного проступку, або за ініціативою Дисциплінарної палати, Комісії з питань доброчесності та етики чи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України у випадках, визначених законом (дисциплінарна скарга); частина третя статті 47 – у разі відсутності судді, скаржника розгляд дисциплінарної справи здійснюється Дисциплінарною палатою без їх участі за виключенням випадків, коли суддя не був повідомлений або повідомлений з порушенням частини четвертої статті 48 Закону; частина четверта статті 48 – суддя та скаржник мають бути повідомлені про засідання Дисциплінарної палати не пізніше ніж за три дні до дня його проведення в порядку, визначеному регламентом Вищої ради правосуддя, та шляхом розміщення відповідної інформації на офіційному веб-сайті Вищої ради правосуддя.

Також Конституційний Суд України рекомендував Верховній Раді України невідкладно привести положення законодавства України у відповідність до цього рішення.

Висновок. Отже, Конституційний Суд України визнав неконституційним положення закону про те, що ВККСУ складається з 12 членів, які призначаються Вищою радою правосуддя за результатами конкурсу. Підставою для цього став не сам зміст цієї норми, а те, що «зміна ... кількісного складу та суб'єктів призначення членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України без запровадження відповідного перехідного періоду призвела до зупинення виконання конституційних функцій щодо добору та оцінювання суддів, неможливості здійснення Вищою радою правосуддя її окремих конституційних повноважень, а також створила істотні перешкоди для функціонування ефективного судочинства та в окремих випадках унеможливила реалізацію права кожного на доступ до правосуддя як вимог принципу верховенства права» [13]. Тобто законом, не порушуючи Конституцію України, можна змінити кількісний склад Вищої кваліфікаційної комісії суддів України з 16 до 12 осіб, порядок формування її кількісного складу та навіть реорганізувати або ліквідувати цей орган системи правосуддя. Однак припинення повноважень членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України без визначення тих органів або осіб, які будуть виконувати зазначені конституційні функції, є порушенням Конституції України.

О.О.Первомайський також зазначає, що, оскільки об'єктом конституційного контролю не був пункт 2 розділу II "Прикінцеві та перехідні положення" Закону № 193.13, Рішення КСУ не слід розглядати як підставу для поновлення повноважень членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, які були в її складі станом на 6 листопада 2019 року.

Фактично Конституційний Суд України не схвалив тривалу перерву, зумовлену необхідністю змінити склад Вищої кваліфікаційної комісії суддів України і законодавець може відновити або й змінити відповідне положення закону, що визнане неконституційним, зокрема мінімізувавши роль Вищої ради правосуддя у цьому процесі, завдяки якій вона блокувала формування нової Вищої кваліфікаційної комісії суддів.

Також, Конституційний Суд України визнав неконституційними усі положення, де була згадка про Комісію з питань доброчесності та етики, оскільки «Комісія наділена повноваженнями щодо контролю за діяльністю членів Вищої ради правосуддя та суддів Верховного Суду, проте ці повноваження не мають конституційної основи ..., так як виключними повноваженнями притягувати суддів Верховного Суду до відповідальності наділено Вищу раду правосуддя і ці конституційні повноваження не можуть бути делеговані іншим органам або установам». Цей висновок Конституційного Суду України не впливає з Конституції, оскільки частина 1 ст. 131 Конституції не наділяє Вищу раду правосуддя повноваженнями дисциплінарного органу відносно суддів. Вона є лише апеляційним органом відносно рішень про притягнення суддів і прокурорів до дисциплінарної відповідальності. Натомість, згідно з ч. 10 ст. 131 Конституції, відповідно до закону в системі правосуддя утворюються органи для забезпечення розгляду справ щодо дисциплінарної відповідальності суддів. Конституція не конкретизує, що це за органи, а отже, відносить це на розсуд законодавця («відповідно до закону»), як, це наприклад,

зроблено з Вищою кваліфікаційною комісією суддів як органу з добору та оцінювання суддів, який згадано у цій же ч. 10 ст. 131 Конституції [13].

Другим аргументом Конституційного Суду України проти етичної комісії стало те, що «орган, установу, утворені при конституційному органі, закон не може наділяти контрольною функцією щодо цього конституційного органу». Звідси можна зробити висновок, що сама ідея цієї комісії не є несумісною з Конституцією. Важливо, щоб вона була незалежним органом, а не органом при Вищій раді правосуддя. І це слушно, адже модель, за якої половину цієї Комісії складають члени Вищої ради правосуддя, що мають контролювати самих себе та інших членів ради, виглядає нелогічно.

Важливо зауважити, що Конституційний Суд України підкреслив, що твердження Верховного Суду про те, що члена Вищої ради правосуддя має звільняти той орган, який його призначив, не ґрунтується на нормах Конституції України. Законодавець може зберегти Комісію з питань добросовісності та етики дещо трансформувавши її склад (вилучивши з нього членів Вищої ради правосуддя) і повноваження з урахуванням рішення Конституційного Суду.

Список використаних джерел:

1. Висновки та пропозиції щодо проекту Закону України про внесення змін до деяких Законів України щодо діяльності органів суддівського врядування (Реєстр. № 1008)// [Електронний ресурс]/ Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/3e655c2438dfc9eef4b7_file.pdf.
2. Висновок щодо Закону України «Про судоустрій та статус суддів» // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.osce.org/uk/odhr/335431?download=true>.
3. Гацелюк В.О. - Перешкоджання діяльності Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів: аналіз дотримання принципів криміналізації// В.О. Гацелюк/ Наше право № 3. -2017.- с.57-66.
4. Ігонін Р.В. Адміністративно-правова природа Вищої кваліфікаційної комісії суддів України//Р. В. Ігонін/ Адвокат.-№2 (125).-Наука і практика.- 2011. с.34-38.
5. Курганський О.В. До питання щодо суддівського Врядування/ О.В. Курганський // Режим доступу : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9887/KURHANSKYI%20152-154.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
6. Мандичев Д. В. Місце Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради правосуддя в організації роботи господарських судів // Д.В. Мандичев / Право і безпека.- ISSN 1727-1584. -. 2017. -№ 2 (65).- 43-47 с.
7. Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування від 16.10.2019 № 193-IX // Офіційний вісник України- від 15.11.2019- 2019 р., № 88, стор. 35, стаття 2933, код акта 96654/2019.
8. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 28. Ст. 532.

9. Про судоустрій і статус суддів: закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Офіційний вісник України- 2016 р., № 56, стор. 9, стаття 1935, код акта 82460/2016.
10. Про вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII // Відомості Верховної Ради України офіційне видання .- від 24.02.2017.- 2017 р.- / 7-8 /.- стор. 6.- стаття 50.
11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України "Про судоустрій і статус суддів" від 2 червня 2016 року № 1402-VIII, "Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування" від 16 жовтня 2019 року № 193-IX, "Про Вищу раду правосуддя" від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII/ Офіційний вісник України офіційне видання.- від 17.04.2020.- 2020 р.- № 30.- стор. 38.- стаття 1063.- код акта 98759/2020.
12. Терлецький О. М. Вища кваліфікаційна комісія суддів та її роль в системі судоустрою // Матеріали III Міжнародної наукової Інтернет-конференції «Інновації та традиції в сучасній науковій думці». 2012. URL: <http://intkonf.org/terletskiy-o-m-vischa-kvalifikatsiyna-komisiya-suddiv-ta-yiyi-rol-v-sistemi-sudoustroyuukrayini/> (дата звернення: 02.04.2017).
13. Первомайський О.О. Окрема думка судді Конституційного Суду України Первомайського О. О. у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України "Про судоустрій і статус суддів" від 2 червня 2016 року N 1402-VIII, "Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування" від 16 жовтня 2019 року N 193-IX, "Про Вищу раду правосуддя" від 21 грудня 2016 року N 1798-VIII// Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KS20011.html.